

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA BẢO TÀNG

ĐOÀN THỊ ÁNH

**TÌM HIỂU CỤM DI TÍCH LỊCH SỬ ATK II,
HUYỆN HIỆP HÒA, TỈNH BẮC GIANG**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH BẢO TÀNG

NGƯỜI HƯỚNG DẪN:

HÀ NỘI - 2011

MỤC LỤC

Trang

MỞ ĐẦU	1
Chương 1:	
KHÁI QUÁT VỀ CỤM DI TÍCH LỊCH SỬ ATK II HIỆP HOÀ	
1.1 Vài nét về huyện Hiệp Hoà.....	5
<i>1.1.1 Quá trình hình thành huyện Hiệp Hoà</i>	<i>5</i>
<i>1.1.2 Điều kiện tự nhiên</i>	<i>7</i>
<i>1.1.3 Điều kiện xã hội</i>	<i>11</i>
1.2 Khái quát về cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà	24
<i>1.2.1 Những điều kiện để Hiệp Hoà trở thành ATK II.....</i>	<i>26</i>
<i>1.2.2 Sự thành lập ATK II của Trung ương và Xứ ủy Bắc Kỳ</i>	<i>30</i>
Chương 2:	
NHỮNG GIÁ TRỊ CƠ BẢN CỦA CỤM DI TÍCH LỊCH SỬ ATK II HIỆP HOÀ	
2.1 Các di tích trong cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà	37
<i>2.1.1 Địa điểm nhà cụ Ngô Văn Thấu.....</i>	<i>37</i>
<i>2.1.2 Soi Đèn</i>	<i>40</i>
<i>2.1.3 Địa điểm nhà cụ Nguyễn Văn Chế.....</i>	<i>42</i>
<i>2.1.4 Đình Chợ Vân.....</i>	<i>44</i>
<i>2.1.5 Đình Xuân Biều</i>	<i>46</i>
<i>2.1.6 Đình Vân Xuyên</i>	<i>48</i>
<i>2.1.7 Địa điểm nhà cụ Ngô Văn Đông.....</i>	<i>49</i>
2.2 Những giá trị cơ bản của cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà	50
<i>2.2.1 Giá trị lịch sử</i>	<i>50</i>
<i>2.2.2 Giá trị văn hoá</i>	<i>60</i>

Chương 3:**BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỤM DI TÍCH LỊCH SỬ
ATK II HIỆP HOÀ**

3.1	Thực trạng cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà.....	66
3.2	Thực trạng công tác bảo tồn cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà..	73
3.3	Vấn đề tu bổ, tôn tạo cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà	83
3.3.1	<i>Một số biện pháp tu bổ cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà</i>	<i>84</i>
3.3.2	<i>Tôn tạo di tích</i>	<i>87</i>
3.4	Khai thác, phát huy giá trị của cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà	88
3.4.1	<i>Đối với nhà truyền thống Hoàng Vân:.....</i>	<i>88</i>
3.4.2	<i>Hình thành các tuyến tham quan</i>	<i>90</i>
3.4.3	<i>Tuyên truyền, giới thiệu về cụm di tích trên các phương tiện thông tin đại chúng</i>	<i>91</i>
	KẾT LUẬN	92
	DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	
	PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp trường kỳ, gian khổ, từ khi ra đời, Đảng ta liên tục bị quân thù khủng bố ác liệt. Các hoạt động khủng bố của quân thù đã gây nhiều tổn thất to lớn cả về đội ngũ cán bộ đảng viên và bộ máy tổ chức của Đảng. Trong hoạt động cách mạng, nhiều đồng chí của Trung ương, của các Xứ ủy, tỉnh ủy... đã bị sa vào tay địch, nhiều đồng chí bị địch sát hại; bộ máy tổ chức bị chúng đánh phá nhiều lần. Từ thực tế đó, đặt ra vấn đề cấp bách là phải nhanh chóng phát triển lực lượng cách mạng vững mạnh, bảo vệ lực lượng an toàn để lãnh đạo cách mạng sớm đưa sự nghiệp cách mạng đến thành công. Vì vậy, từ năm 1941, Trung ương Đảng đã chủ trương xây dựng các căn cứ địa và an toàn khu. Đây là một trong những nhân tố góp phần quyết định đưa cuộc Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945 giành thắng lợi nhanh chóng trong toàn quốc.

An toàn khu II của Trung ương Đảng được xây dựng nằm trong chủ trương chung ấy. An toàn khu II được xây dựng bao gồm một hệ thống cơ sở cách mạng nằm hai bên dòng sông Cầu, thuộc địa bàn giáp ranh giữa ba huyện Hiệp Hòa (Bắc Giang), Phổ Yên, Phú Bình (Thái Nguyên), trong đó chủ yếu nằm trên địa bàn huyện Hiệp Hòa, cửa ngõ của căn cứ địa Việt Bắc đi xuống đồng bằng.

An toàn khu II là một loại hình căn cứ đặc biệt, có vai trò trọng yếu trong việc đảm bảo an toàn cho cơ quan đầu não, cho đội ngũ cán bộ chủ chốt của Đảng, đảm bảo sự lãnh đạo, chỉ đạo của Trung ương, Xứ ủy và Ủy ban Quân sự Cách mạng Bắc Kỳ được liên tục, kịp thời, thông suốt.

Ngay từ khi được xây dựng, An toàn khu II đã phát huy vai trò, tác dụng to lớn. Cơ sở cách mạng, lực lượng cách mạng trên địa bàn ATK II được

củng cố vững chắc và phát triển sâu rộng, là nơi đứng chân an toàn của nhiều cơ quan lãnh đạo, cơ quan chuyên môn của Trung ương, của Xứ ủy Bắc Kỳ, sau đó là Ủy ban Quân sự Cách mạng Bắc Kỳ; nơi tổ chức nhiều lớp huấn luyện chính trị, quân sự, nhiều hội nghị quan trọng. An toàn khu II còn là đầu mối giao thông liên lạc đi đến nhiều địa bàn cách mạng của cả nước góp phần lãnh đạo, chỉ đạo, đưa cuộc vận động Cách mạng giải phóng dân tộc đến thắng lợi vào tháng 8 năm 1945.

Dưới sự lãnh đạo của Trung ương Đảng và Xứ ủy Bắc Kỳ, nhân dân vùng ATK II đã sớm nhận thức được trách nhiệm to lớn của mình, đã vượt qua mọi khó khăn, gian khổ, phát huy cao độ truyền thống đấu tranh và những thế mạnh của địa phương, làm tròn vai trò cuuar một An toàn khu của Trung ương và Xứ ủy Bắc Kỳ.

Tìm hiểu cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hòa giúp chúng ta hiểu một cách sâu sắc và toàn diện hơn về sự lãnh đạo đúng đắn, sáng suốt của Trung ương Đảng cũng như vai trò to lớn của nhân dân vùng ATK II Hiệp Hòa đối với thắng lợi của cuộc Cách mạng tháng Tám 1945, thắng lợi của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp.

Là sinh viên khoa Bảo tàng, em thật sự hứng thú với các di tích lịch sử-văn hóa và muốn đi sâu tìm hiểu về chúng. Viết khóa luận tốt nghiệp là một cơ hội để em có thể nghiên cứu và tìm hiểu nhiều loại hình di tích, nhất là di tích lịch sử cách mạng, hiểu biết và tự hào hơn về truyền thống cách mạng của quê hương.

Xuất phát từ những lý do trên, em quyết định chọn đề tài **“Tìm hiểu cụm di tích lịch sử ATK II, huyện Hiệp Hòa, tỉnh Bắc Giang”** làm khóa luận tốt nghiệp.

Trong quá trình thực hiện đề tài, em đã nhận được sự chỉ bảo tận tình của TS. Phạm Thu Hương, sự giúp đỡ của các cán bộ Ban Quản lý di tích tỉnh

Bắc Giang, Phòng Văn hóa huyện Hiệp Hòa và các cán bộ trông coi di tích tại địa phương. Mặc dù đã rất cố gắng, song do trình độ, năng lực và thời gian còn hạn chế, cũng như thiếu kinh nghiệm thực tiễn nên đề tài của em chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Vì vậy, em kính mong nhận được sự chỉ bảo, góp ý của các thầy cô và các bạn để đề tài của em được hoàn thiện hơn. Em xin chân thành cảm ơn!

2. Mục đích nghiên cứu

- Trước hết, làm rõ vai trò, vị trí của ATK II Hiệp Hòa trong cuộc vận động Cách mạng giải phóng dân tộc năm 1945.
- Tìm hiểu quá trình hình thành, tồn tại và thực trạng của cụm di tích ATK II Hiệp Hòa
- Tìm hiểu những giá trị của cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hòa
- Đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị của cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hòa.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1 Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của khoá luận chính là cụm di tích lịch sử ATK II trên địa bàn huyện Hiệp Hoà, tỉnh Bắc Giang gồm các di tích: địa điểm nhà cù Ngô Văn Thấu, Soi Đền, nhà cù Nguyễn Văn Chế, đình Chợ Vân, đình Xuân Biều, đình Vân Xuyên và nhà cù Ngô Văn Đông.

3.2 Phạm vi nghiên cứu

- Về thời gian:

Nghiên cứu cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà từ khi cụm di tích được hình thành đến nay (từ năm 1943 đến nay).

- Về không gian:

Nghiên cứu cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà đặt trong không gian lịch sử - văn hóa của vùng đất Hiệp Hoà, tỉnh Bắc Giang

4. Phương pháp nghiên cứu

+ Khi nghiên cứu về cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà, tôi sử dụng phương pháp luận khoa học của Chủ nghĩa Mác – Lênin: chủ nghĩa duy vật lịch sử và chủ nghĩa duy vật biện chứng để tìm hiểu quá trình tồn tại và biến đổi của các di tích trong cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà từ khi xây dựng đến nay.

+ Sử dụng các phương pháp khoa học để tiến hành nghiên cứu: Bảo tàng học, Bảo tồn di tích lịch sử văn hoá, Khoa học lịch sử, Dân tộc học, Xã hội học,...

+ Sử dụng các phương pháp khảo sát, thống kê, nghiên cứu tài liệu, đo vẽ, chụp ảnh, và miêu tả di tích, thống kê, so sánh kết hợp với điều tra ghi chép lời kể của nhân dân, những người trông coi di tích để thu thập và xử lý thông tin.

5. Bố cục bài khóa luận

Ngoài phần Mở đầu và Kết luận, Danh mục Tài liệu tham khảo và phần Phụ lục, bố cục bài khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Khái quát về cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà

Chương 2: Những giá trị cơ bản của cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị cụm di tích lịch sử ATK II Hiệp Hoà.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban chấp hành Đảng bộ huyện Hiệp Hoà (1992), *Lịch sử đấu tranh cách mạng của Đảng bộ và nhân dân Hiệp Hoà (1938 -1954)*, Ban Thường vụ Huyện uỷ xuất bản, Nhà máy in Thống Nhất, Hà Nội.
2. Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Bắc Giang (1999), *Bắc Giang những chặng đường lịch sử*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Ban Chỉ huy Quân sự huyện Hiệp Hòa (2007), *Lịch sử Lực lượng vũ trang nhân dân huyện Hiệp Hòa trong các cuộc kháng chiến và bảo vệ Tổ quốc (1945-2005)*, NXB Quân đội nhân dân, Hà Nội.
4. Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Bắc Giang (2009), *Lịch sử ATK của Trung ương Đảng ở huyện Hiệp Hòa, tỉnh Bắc Giang*, Nhà in Báo Bắc Giang.
5. Bộ Văn hóa – Thông tin (2003), *Quy chế bảo quản, tu bổ và phục hồi di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh*.
6. *Các Hiến chương Quốc tế về bảo tồn và trùng tu di tích lịch sử văn hóa*.
7. Khổng Đức Thiêm (1995), *Vị trí địa lý, truyền thống lịch sử của Hiệp Hoà*, tham luận Hội thảo khoa học thực tiễn: “An toàn khu II và Hội nghị quân sự cách mạng Bắc Kỳ trong tiến trình cách mạng tháng Tám 1945”, tài liệu lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
8. *Luật Di sản văn hóa và nghị định hướng dẫn thi hành năm 2001*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
9. *Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Di sản văn hóa năm 2009*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

10. Lê Thanh Nghị, *Ở chiến khu 2*, tài liệu lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
11. Lương Văn Đài (1963), *Quá trình xây dựng lực lượng vũ trang của nhân dân Bắc Giang và Nam tỉnh Thái Nguyên*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
12. Lương Văn Đài, *Tình hình Hiệp Hoà, ATK II*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
13. Ngô Duy Phương (1989), *Lời kể về quá trình hoạt động và phong trào cách mạng Hiệp Hoà*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
14. Ngô Thế Sơn, *Tóm tắt ý kiến về phong trào Hiệp Hoà từ 1941 – 1945*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
15. Ngô Văn Đán (1974), *Hồi ký*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
16. Nguyễn Trọng Tinh (1980), *Một số ý kiến về các sự kiện lịch sử ở ATK II Bắc Giang*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
17. Phan Ngọc Liên (chủ biên) (2008), *Lịch sử 12*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
18. Phạm Nguyên Tàn, *Sự hình thành và phát triển của phong trào cách mạng Hiệp Hoà – cơ sở để xây dựng An toàn khu II*, tham luận Hội thảo khoa học thực tiễn: “An toàn khu II và Hội nghị quân sự cách mạng Bắc Kỳ trong tiến trình cách mạng tháng Tám 1945”, tài liệu lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
19. Thành Quán, *Ý kiến về phong trào ở Hiệp Hoà*, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.
20. Trần Đình Luyện (1995), *Góp phần tìm hiểu về vai trò của An toàn khu Hiệp Hoà (Hà Bắc) trong cách mạng tháng Tám và vấn đề bảo tồn tôn tạo*,

phát huy tác dụng các di tích cách mạng ở địa phương này, tham luận Hội thảo khoa học thực tiễn: “An toàn khu II và Hội nghị quân sự cách mạng Bắc Kỳ trong tiến trình cách mạng tháng Tám 1945”, tài liệu lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.

21. Trần Lâm Biên (chủ biên) (2008), *Diễn biến kiến trúc truyền thống Việt vùng Châu thổ sông Hồng*, NXB Văn hóa – Thông tin, Hà Nội.

22. Trần Văn Đức, *Khu an toàn II với phong trào cách mạng Hiệp Hoà, của Hà Bắc trong cách mạng tháng tám năm 1945*, tham luận Hội thảo khoa học thực tiễn: “An toàn khu II và Hội nghị quân sự cách mạng Bắc Kỳ trong tiến trình cách mạng tháng Tám 1945”, tài liệu lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.

23. Trường Chinh (1983), *Về vấn đề ATK II*, lời kể của đồng chí với một số đồng chí Thường vụ Tỉnh uỷ Hà Bắc (cũ) tại Văn phòng Trung ương Đảng, tài liệu viết tay, lưu tại Văn phòng Huyện uỷ Hiệp Hoà.

24. Uỷ ban nhân dân huyện Hiệp Hoà (1985), *Hiệp Hoà - một vùng quê cách mạng*.